

ного общества, подчеркивающее не его положение в последовательности ступеней общественного развития – после индустриального общества, а основу определения его социальной структуры – информацию.

В структуре современной экономики уже сложился и продолжает увеличиваться информационный сектор. Деятельность по производству, распределению и обмену информационными потоками (в любом их проявлении) становится все более востребованной, не только в условиях информационной экономики, но и в экономике развивающихся стран.

В Республике Беларусь положено начало развития информационного общества. Так, Постановлением Совета Министров Республики Беларусь от 9 августа 2010 года № 1174 утверждена внесенная Минсвязи Стратегия развития информационного общества в Республике Беларусь на период до 2015 года. В Стратегии определяются цель, задачи, условия и приоритетные направления развития информационного общества в РБ, механизм и основные результаты реализации Стратегии на период с 2010 по 2015 годы.

Стратегической целью развития информационного общества в Республике Беларусь является обеспечение устойчивого социально-экономического, политического и культурного развития страны, улучшение качества жизни граждан, создание широких возможностей для удовлетворения потребностей и свободного развития личности на основе широкомасштабного внедрения информационно-коммуникационных технологий. Основными мероприятиями по реализации Стратегии до 2015 года будут являться мероприятия, направленные на развитие инфраструктуры информационного общества и выполнении проектов, завершающихся созданием информационных ресурсов и оказанием электронных услуг. Приоритетными задачами развития информационного общества в Республике Беларусь являются:

- формирование государственной информационной политики, содействующей развитию информационного общества на инновационной основе;
- развитие информационно-коммуникационной инфраструктуры;
- развитие национальной информационной индустрии, привлечение инвестиций в производство в стране информационно-коммуникационных технологий, информационных ресурсов и электронных услуг;
- совершенствование системы образования, обеспечивающей формирование качественного человеческого капитала;
- развитие системы информационной безопасности, обеспечивающей защиту национальных интересов Республики Беларусь в мировом информационном пространстве.

Таким образом, развитие информационного общества в Беларуси должно внести положительные изменения практически во все сферы человеческой деятельности.

Список цитированных источников

1. Lichtheim, G. *The New Europe: Today and Tomorrow*. – N. Y., 1963. – P. 194.
2. Dahrendorf, R. *Class and Class Conflict in Industrial Society*. – Stanford, 1959. – P. 51–59, 98–105; Drucker, P.F. *Post-Capitalist Society*. – N. Y., 1993.
3. Drucker, P.F. *The New Realities*. – Oxford, 1996. – P. 168.
4. Burns, T. *The Rationale of the Corporate System*. – 1995. – P. 50.
5. Giddens, A. *Modernity and Self-Identity*. – Cambridge, 1991. – P. 2–3.
6. Boulding, K. *The Meaning on the XXth Century: The Great Transition*. – N. Y., 1964.
7. Brzezinsky, Zb. *Between Two Ages*. – N. Y., 1970. – P. 9.
8. Touraine, A. *Critique de la modernite*. – P., 1992. – P. 312–322.
9. Lane, R.E. *The Decline of Politics and Ideology in the Knowledgeable Society // American Sociological Review*, 1966. – Vol. 31. – P. 649–662.
10. Pakulski, J. *The Death of Class. Thousand Oakes / J. Pakulski, M. Waters*. – L., 1996. – P. 154.
11. Etzioni, A. *The Active Society*. – N. Y., 1968.
12. Шеннон, К. Работы по теории информации и кибернетике. – М.: Издательство иностранной литературы, 1963.
13. Винер, Н. Кибернетика, или управление и связь в животном и машине. – М. 1958.
14. Эшби, У.Р. Введение в кибернетику. – М.: Издательство иностранной литературы, 1959.
15. Masuda, Y. *The Information Society as Postindustrial Society*. – Wash.: World Future Soc., 1983. – P. 29.

Казлоў А.С., кандыдат эканамічных навук, дацэнт

УПЛЫЎ ІНСТЫТУТАЎ РЫНКУ ПРАЦЫ НА ІНАВАЦЫЙНАЕ РАЗВІЦЦЁ: ПАРАЎНАЎЧЫ ПАДЫХОД НА АСНОВЕ ТЭОРЫІ “РАЗНАСТАЙНАСЦІ КАПІТАЛІЗМУ”

Інавацыі прыцягваюць асаблівую зацікаўленасць ўрадаў большасці краін свету і разглядаюцца, як рухавік прагрэсу, як стымул эканамічнага развіцця, які можа супрацьстаяць эканамічнаму крызісу. Асаблівае значэнне інавацыі маюць для постсавецкіх краін з трансфармацыйнай эканоміяй, якія вымушаныя занава

вызначаць сваё месца ў міжнароднай спецыялізацыі. Для распрацоўкі палітыкі па падтрымцы інавацый неабходна вызначыць асноўныя фактары, якія спрыяюць іх развіццю. Навукоўцы часам разыходзяцца ў меркаваннях на конт таго, што з'яўляецца найбольш важным фактарам, які стымулюе развіццё інавацый у эканоміцы. Адно абгрунтоўваюць неабходнасць павышэння інвестыцый у навуковаёмістыя сектары эканомікі. Іншыя сцвярджаюць важнасць развіцця і падтрымкі інстытуцыянальнай структуры, як фактара, які стымулюе інавацыйнае развіццё эканомікі. Асаблівым пытаннем з'яўляецца тое, якія інавацыі неабходна падтрымліваць для стварэння канкурэнтных пераваг на міжнародным рынку. Існуюць пэўныя супярэчнасці ў навуковых даследаваннях наконт таго, як уплываюць інстытуты рынку працы на канкурэнтаздольнасць і ўкараненне інавацый у розных краінах. З аднаго боку, амерыканскія аўтары [1] сцвярджаюць, што інстытуты "краіны дабрабыту", такія як агульна даступная адукацыя, гарантаванае медыцынскае абслугоўванне, надзейная сістэма падтрымкі беспрацоўных, падтрымка занятасці і іншыя, павелічваюць цану рабочай сілы і, тым самым, павялічваюць агульныя выдаткі фірмаў, зніжаюць іх канкурэнтаздольнасць і канкурэнтаздольнасць дзяржавы. Даследванне [2] паказвае, што даступнасць фінансуемых дзяржавай грамадскіх дабротаў (паслугі адукацыі, медыцыны і г.д.) павышаюць інвестыцыі ў чалавечы капітал нават у перыяд беспрацоўя, і наадварот, павышаюць канкурэнтаздольнасць краіны. Віленскі [3, с. 482] прыйшоў да высновы, што існуе моцная узаемасувязь паміж эканамічным ростам і зніжэннем адрозненняў у даходах паміж багатымі і беднымі, што дасягаецца дзякуючы інстытутам рынку працы. Іншыя даследванні паказалі, што ўкараненне тэхналагічных інавацый моцна залежыць ад агульнага ўзроўню адукацыі ў краіне [4]. Высокі ўзровень чалавечага капіталу з'яўляецца неабходнай умовай для адаптацыі інавацый, капіравання або імітацыі інавацыйных прадуктаў і тэхналогій.

Даследванні [5] паказваюць, што інавацыі дазваляюць дасягнуць больш высокага эканамічнага росту, чым іншыя фактары вытворчасці (праца, капітал), а інавацыйнае развіццё эканомікі спрыяе скарачэнню разрыву ва ўзроўні даходаў і скарачэнню беднасці. Назапашаныя ў краіне грамадскія даброты (адукацыя, веды і г.д.) маюць вонкавыя эфекты, могуць выкарыстоўвацца ўсім грамадствам, але не з'яўляюцца канкурэнтнымі, не прыносяць прыбытку і адначасова маюць высокія выдаткі. Існуюць два інстытуцыйныя механізмы, якія могуць забяспечыць захаванне высокага ўзроўню інвестыцый ў інавацыі ў краіне. Першы механізм рыначны – гэта правы інтэлектуальнай уласнасці, якія забяспечваюць законныя правы вынаходнікаў на часовую манаполію ў выкарыстанні сваіх ідэй [6]. Супраць умацавання сістэмы кантролю за забеспячэннем правоў інтэлектуальнай уласнасці выступае Сусветная гандлёвая арганізацыя (СГА), паводле якой гэта можа запаволіць распаўсюджванне тэхналогій у краінах, якія развіваюцца (паколькі гэтыя краіны часта капіруюць тэхналогіі развітых краін). Другі механізм – гэта інстытуцыянальнае пераразмеркаванне грамадскіх расходаў на інавацыі.

Для атрымання канкурэнтных пераваг на міжнародным рынку, для паспяховага ўваходу ў сваю нішу на міжнародным рынку, патрэбныя інавацыі ў той сферы, у якой краіна можа спецыялізавацца на міжнародным рынку. Інстытуты рынку працы з'яўляюцца кампліментарнымі элементамі вытворчай сістэмы, яны падтрымліваюць і ўзмацняюць інавацыйныя магчымасці краіны. Існуе некалькі падыходаў у параўнальным інстытуцыянальным аналізе эканамічнага развіцця і магчымасцей для інавацый. Амерыканскія аўтары Акемоглу і Шымер [2] выдзелілі дзве групы краін у залежнасці ад інстытуцыянальнай структуры: дэмакратычныя і недэмакратычныя краіны. Яны сцвярджаюць, што высокі ўзровень чалавечага капіталу (веды, уменні і г.д.) павышае верагоднасць для падтрымкі дэмакратыі. Эспін-Андэрсан [7] выдзеліў тры групы краін "агульнага дабрабыту" у залежнасці ад інстытуцыянальнай структуры: ліберальныя, кансерватыўныя і сацыял-дэмакратычныя краіны. Пасля распаду савецкага блока ва ўсім свеце існуюць толькі рыначныя эканомікі, якія, аднак, маюць спецыфічныя наборы інстытутаў. Стваральнікі тэорыі "Разнастайнасці капіталізму" Хал і Соскіс [8] лічаць, што ў залежнасці ад таго, якая склалася інстытуцыянальная структура эканомікі, краіны могуць быць падзеленыя на "каардынаваныя рыначныя эканомікі" (КРЭ) або на "ліберальныя рыначныя эканомікі" (ЛРЭ). Інстытуты "ліберальных рыначных эканомік" структураваныя такім чынам, каб эканамічныя агенты маглі каардынаваць сваю дзейнасць найбольш эфектыўным чынам з дапамогай рыначных механізмаў. Сувязі паміж агентамі характарызуюцца зручным рыначным абменам і фармальнымі дамовамі. У адрозненні ад гэтага тыпу эканомік, інстытуцыянальная структура "каардынаваных рыначных эканомік" з'яўляецца больш эфектыўнай для падтрымкі нерыначных тыпаў каардынацыі такіх, як узаемасувязі, маніторынг, заснаваны на унутраным абмене інфармацыяй, падтрымка супрацоўніцтва, а не канкурэнтных адносінаў. "КРЭ", інстытуцыянальна накіраваныя на падтрымку доўгатэрміновых адносінаў паміж эканамічнымі агентамі, у той час як у "ЛРЭ" падтрымліваецца "цяжучасць" рыначных адносінаў. Аўтары заўважылі, што больш спрыяльнымі для стварэння "радыкальных інавацый" (абсалютна новыя вынаходніцтвы) з'яўляюцца ліберальныя рыначныя эканомікі. Краіны, якія маюць інстытуцыянальную структуру

"ЛРЭ", маюць адносныя перавагі ў такіх галінах, як біятэхналогія, фармацэўтыка, інфармацыйныя тэхналогіі і т.п. Да краін з такой структурай інстытутаў адносяць ЗША, Вялікабрытанію, Аўстралію і іншыя. Структура інстытутаў "КРЭ" спрыяе стварэнню "градуалістычных" ("прырастаючых") інавацый. Краіны з такой структурай (Германія, Японія, Швецыя і іншыя) маюць адносныя перавагі ў такіх галінах, як машынабудаванне, тэхніка і г.д.). У краінах "КРЭ" інстытуцыянальная структура збудаваная такім чынам, што працаўнікі карпарацый аказваюць моцны ўплыў на прыняцце рашэнняў праз развіты інстытут прафсаюзаў. Карпарацыі і працаўнікі зацікаўленыя павышаць інвестыцыі ў спецыфічны чалавечы капітал. Працаўнікі маюць пэўнасць, што не будуць лёгка звольненыя з працы, дзякуючы падтрымцы прафсаюзаў, чым лепш будуць спраўляцца з заданнем, тым вышэйшай будзе аддача ад інвестыцый у іх чалавечы капітал. Фірмы упэўненыя, што працаўнік не "перабяжыць" з атрыманымі ведамі да канкурэнтаў, паколькі мае асаблівыя гарантыі і падтрымку ад карпарацыі. Сістэма адукацыі у "КРЭ" дае высокі ўзровень уменняў як спецыфічных для карпарацый, так і агульнатэхнічных веды. Сістэма карпаратыўнага кіравання і традыцыі унутры-карпаратыўных адносінаў, моцныя сувязі паміж фірмамі робяць іх менш адчувальнымі да кароткатэрміновых ваганняў узроўню прыбытку, таму яны арыентаваныя на доўгатэрміновую занятасць. Мадэль каардынаваных рыначных эканомік дазваляе забяспечваць інвестыцыі ў спецыфічны чалавечы капітал, неабходны для дадзенай фірмы або галіны. Гэта стварае попыт на спецыяльную падрыхтоўку. Камплементарнымі інстытутамі з'яўляюцца: прафесійнае навучанне і прамы пераход ад навучання да працы. Наймалыя (у Швецыі, Германіі або Японіі) пазбягаюць ліквідацыі гэтых параўнальных пераваг, паколькі лібералізацыя ў гэтай сферы можа пазбавіць іх канкурэнтных пераваг на міжнародных рынках. Сістэма падтрымкі беспрацоўных у гэтым выпадку зусім не дзейнічае супраць рынку, а накіраваная на павышэнне інвестыцый у чалавечы капітал і, у выніку, на больш высокую агульную аддачу ад інвестыцый.

Краіны з "ЛРЭ" характарызуюцца вельмі эластычнай структурай рынку працы і пераважна кароткатэрміновымі кантрактамі. Таму рацыянальныя працаўнікі больш засяроджаныя на асабістай кар'еры і менш звязваюць сябе з канкрэтнай фірмай. Працаўнікі арыентаваныя на інвестыцыі ў больш агульны, а не спецыфічны чалавечы капітал. Антытрэставае заканадаўства стымулюе канкурэнтную барацьбу і не спрыяе наладжванню міжкарпаратыўных сувязей. Гэта арыентуе фірмы на заключэнне кароткатэрміновых кантрактаў з працаўнікамі і да эканоміі на выдатках на інвестыцыі ў спецыфічны чалавечы капітал. З іншага боку, рынкі працы "ЛРЭ" вельмі гнуткія, без "перашкод" для звальнення, што азначае высокую мабільнасць працоўнай сілы. Кампанія можа хутка наняць патрэбных ёй спецыялістаў для вытворчасці абсалютна новых прадуктаў і легка звольніць іх, калі скарацяцца прыбыткі. Такая традыцыя "ЛРЭ" дазваляе ведам і інфармацыі лёгка "перацякаць" з адной фірмы ў іншую, спрыяе "гарызантальнаму" пашырэнню інфармацыі. У канкурэнтнай барацьбе фірмы зацікаўленыя мець абсалютна новыя тэхналогіі або прадукты, што стварае для гэтых краін адносныя перавагі па стварэнню "радыкальных" інавацый [8].

Пераход да эканомікі рыначнага тыпу ў краінах былога савецкага блоку вымушае іх фарміраваць новую інстытуцыянальную структуру, якая відавочна будзе вызначаць канкурэнтныя перавагі фірм і краін на міжнародным рынку. Праведзеныя даследаванні [9] паказалі, што Эстонія сфарміравала інстытуты рынку працы блізкія да "ЛРЭ" і адпаведна хутчэй засвойвае і мае патэнцыял для "радыкальных" інавацый, у той жа час Славенія характарызуецца структурай інстытутаў каардынаванай рыначнай эканомікі і таму мае большы патэнцыял да вынаходніцтваў у галіне машынабудавання з "градуалістычнымі" інавацыямі.

Папярэднія даследаванні паказваюць, што інстытуцыянальная структура рынку працы ў Беларусі блізкая да краін "каардынаваных рыначных эканомік". Гэта азначае, што Беларусь можа мець інавацыйны патэнцыял у стварэнні "градуалістычных" інавацый ў галінах, звязаных з тэхнікай, машынабудаваннем і блізкіх да іх. Фарміраванне канкурэнтных пераваг патрабуе падтрымкі і развіцця адпаведных інстытутаў, якія б забяспечвалі прырост і назапашванне спецыфічнага чалавечага капіталу – моцныя прафсаюзы, сацыяльная абароненасць працаўнікоў, падтрымка занятасці, адукацыйная сістэма.

М. Портэр сцвярджае, што краіны, якія не маюць вызначаных канкурэнтных пераваг і не фарміруюць адпаведныя канкурэнтныя стратэгіі, "застраваюць пасярэдзіне" і губляюць канкурэнтныя пазіцыі.

Спіс цытаваных крыніц

1. Alesina, A. The Welfare State and Competitiveness: Working Paper – No. 4810 / A. Alesina, R. Perrotti. // National Bureau of Economic Research, 1994.
2. Acemoglu, D. Productivity Gains from Unemployment Insurance / D. Acemoglu, R. Shimer. // European Economic Review, 2000. – Vol. 44: – P. 1195 – 1224.
3. Wilensky, H. 'Types of political economy. Spending, Taxing, and Economic Performance', in Harold L. Wilensky (ed.), Rich democracies Political Economy, Public Policy and Performance (Berkeley, CA: University of California Press). – 2002. – P. 430–493.
4. Comin, D. An Exploration of Technology Diffusion / D. Comin, B. Hobijn. // American Economic Review. – 2010. – Vol. 100. – P. 2031-2059.

5. Schneider, B. 'Varieties of Semi-Articulated Capitalism in Latin America' Annual Meeting of the American Political Science Association, Chicago, 2004
6. Arrow, K. Economic Welfare and the Allocation of Resources for Invention, in Richard Nelson (ed.) The Rate and Direction of Inventive Activity. – Princeton, NJ: Princeton University Press, 1962.
7. Espin-Andersen, G. The Three Worlds of Welfare Capitalism. – Cambridge: Polity Press, 1990.
8. Hall, P. An Introduction to Varieties of Capitalism', in Hall, P., Soskice D. (ed.), Varieties of Capitalism: the Institutional Foundations of Comparative Advantage. – New York: Oxford University Press, 2003. – P. 1-70.
9. Buchen, C. 'What kind of capitalism is emerging in Eastern Europe? Varieties of Capitalism in Estonia and Slovenia' the 13th Research Seminar on "Managing the Economic Transition" University of Cambridge, March 12th, 2004.

Корнилова И.Н., к.э.н., доцент

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко,
г. Киев, Украина
ikornilova@ukr.net

КОМПЛЕКСНЫЙ ПОДХОД К ФОРМИРОВАНИЮ РЕГИОНАЛЬНЫХ ИННОВАЦИОННЫХ СИСТЕМ

Поиск путей обеспечения конкурентоспособности национальной экономики в условиях интеграции в мировую хозяйственную систему на современном этапе экономического развития напрямую связан с активизацией инновационных факторов роста. Особое значение приобретает региональный уровень хозяйствования, а именно вопросы становления и развития региональных инновационных систем. Успешные примеры из мировой практики свидетельствуют об их практической роли для регионов с точки зрения создания диверсифицированной гибкой экономики инновационного типа.

В экономической литературе накоплен значительный массив информации, который может рассматриваться как теоретический фундамент концепции региональных инновационных систем. Прежде всего это работы американской школы теорий регионального развития, рассматривающие проблемы региональных кластеров (теории М. Портера, М. Стоппера, М. Энрайта, С. Розенфельда, П. Маскелла и М. Лоренцена), британской школы региональных теорий (теории Дж. Даннинга, Дж. Хамфри, Х. Шмитца). Значительное методологическое значение для понимания сущности, структуры, роли региональных инновационных систем имеют исследования национальных инновационных систем в работах Б. Йонсона, Б. Лундвалла, Р. Нельсона, К. Фримена. За самостоятельность регионального уровня инновационных систем выступают А. Андерсон, Б. Ашейм, Е. Аутио, Д. Арчичучи, А. Изаксен, А. Кауфман, Ф. Кук, Дж. Ламбой, П. Линдесом, Дж. Манделлис, Р. Стивенс, Д. Фаддинг, Ф. Тиченс и ряд других аспектов регионального инновационного развития, актуальной остается проблема комплексного понимания сущности, видов региональных инновационных систем, специфики взаимодействия их элементов, взаимосвязей с другими инновационными системами.

О сложности проблематики региональных инновационных систем свидетельствует наличие различных подходов к пониманию их сущности, представленных в экономической литературе. В частности, региональная инновационная система рассматривается как:

- комплекс экономических, политических и институциональных связей, имеющих место в определенном географическом пространстве и генерирующих процесс коллективного обучения, который приводит к быстрой диффузии знаний и лучшей практике [4];
- целостное образование организаций и институтов региона, тесно взаимодействующих между собой с целью генерации новых знаний, их распространения и использования путем трансформации в продукты, технологии, услуги [3];
- организационно-институциональный комплекс в структуре экономической системы региона, определяющий способность его перехода на инновационный тип развития [5];
- совокупность взаимозаинтересованных и взаимодействующих творческих личностей и структур, занятых производством, пропагандой и коммерциализацией научных знаний, технологий в пределах конкретной территории, а также комплекс институтов правового, финансового, социального характера, поддерживающих, стимулирующих инновационные процессы и опирающихся на культурно-образовательные, исторические, этнические обычаи, традиции, национально-религиозные особенности региона [6].

Представленные в литературе определения региональных инновационных систем делают акценты на различных аспектах их формирования и функционирования. Однако общим во всех трактовках является